

criminal activity, it gained an international character. Both trends determine strict requirements of legal regulation, determine interest in finding constructive approaches to the elaboration of basic provisions of the theory of criminal law Ukraine, criminal legislation and the practice of its enforcement. In criminal law, the most stringent enforcement measures are applied. Therefore, in this area any imbalance in the mechanism of regulation can lead to significant restrictions of citizens' rights and freedoms or of the society's.

This fact also requires criminal jurisprudence to pay close attention to the patterns of development of the criminal law in order to choose the right direction for its further development in accordance with the traditions of the rule of law, to know the meaning of legal structures used for the protection of fundamental social values.

Of particular importance in this connection receives research fictions role in the mechanism of legal regulation, so that the effectiveness of new criminal laws depends largely on whether they adequately reflect existing social relations and meet certain principles and considerations criminalization.

Examining the development of the concept of fiction, the authors concluded that the problem of determining the fiction in criminal law and its epistemological significance needs further study to further improvement of the current rules of criminal law.

Keywords: *fiction, phenomenon, law, dichotomy, criminal-legal provision.*

Надійшла до редакції 13.05.2013

М.С. Пузирьов

андидат юридичних наук

(Інститут кримінально-виконавчої служби)

Л.П. Якименко

здобувач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.827

ОБГРУНТУВАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ПРОНИКНЕННЮ ЗАБОРОНЕНИХ ПРЕДМЕТІВ ДО УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Проаналізовано стан і тенденції криміногенних процесів, що відбуваються на сучасному етапі реформування Державної кримінально-виконавчої служби України. Обґрунтовано актуальність дослідження запобігання проникненню заборонених предметів до установ виконання покарань, оглядово висвітлено кримінологічну характеристику зазначених криміногенних проявів.

Ключові слова: *криміногенні процеси, Державна кримінально-виконавча служба України, установи виконання покарань, заборонені предмети, науковий пошук.*

Постановка проблеми. Кримінологічна обстановка в установах виконання покарань (УВП) Державної пенітенціарної служби (ДПтС) України в останні роки характеризується неоднозначними тенденціями. Незважаючи на загальне зниження кількості засуджених, якісний склад осіб, які відбувають покарання УВП, постійно погіршується. Зокрема, станом на 1 березня 2013 р. у 182 установах, що належать до сфери управління ДПтС України,

трималося 143 283 осіб, із них 16,3 тис. осіб – за умисне вбивство, у тому числі: 8,2 тис. осіб, які вчинили вбивство при обтяжуючих обставинах; 9,5 тис. осіб – за нанесення умисного тяжкого тілесного ушкодження; 28,5 тис. осіб – за розбій, грабїж та вимагання; 2,3 тис. осіб – за зґвалтування; 28 осіб – за захоплення заручників; 21,2 тис. осіб – за злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення [1].

Підвищується активність лідерів злочинного середовища, яким нерідко вдається успішно насаджувати злочинну ідеологію в середовищі засуджених. Це призводить до посилення криміналізації середовища, чинення тиску на співробітників УВП і в цілому знижує ефективність діяльності установ щодо виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Теоретичним і практичним підґрунтям дослідження зазначених проблем є роботи відомих вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі адміністративного, кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології, зокрема Г. А. Аванесова, Ю. М. Антоняна, Ю. В. Бауліна, О. М. Бандурки, І. Г. Богатирьова, В. В. Василевича, В. В. Голіни, О. М. Джужі, В. М. Дрьоміна, Т. А. Денисової, В. П. Ємельянова, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелінського, О. Г. Кальмана, Р. А. Калюжного, В. Є. Квашиша, А. В. Кирилюка, О. М. Костенка, Л. Г. Крахмальника, О. М. Литвака, О. М. Литвинова, С. Ю. Лукашевича, М. І. Мельника, П. П. Михайленка, В. О. Навроцького, Д. Й. Никифорчука, В. І. Осадчого, Р. М. Підвисоцького, В. К. Сауляка, В. В. Сташиша, В. Я. Тація, О. Г. Ткаченка, П. Л. Фріса, С. І. Халимона, Ю. С. Шемшученка, В. І. Шакуна та ін.

Вказані науковці зробили вагомий внесок у теорію і практику протидії злочинам та порушенням режиму в УВП, але важливі питання специфіки запобігання проникненню заборонених предметів до УВП розглядалися фрагментарно і переважно в межах загальних видів злочинів кримінальної спрямованості. З часу набрання Кримінальним та Кримінально-виконавчим кодексами України законної сили кримінологічним засадам запобігання проникненню заборонених предметів до УВП не було присвячено монографічних досліджень. Єдиним вітчизняним дисертаційним дослідженням у цьому напрямі є праця І. Ф. Обушевського “Правовые и криминалогические проблемы борьбы с незаконной передачей запрещенных предметов лицам, содержащимся в исправительно-трудовых колониях (по материалам Украинской ССР)” (1991 р.) [5], однак вона виконана на основі старого кримінального та виправно-трудового законодавства. Кримінологічні дослідження у сфері виконання та відбування покарань в установах виконання покарань, засновані на новому кримінальному та кримінально-виконавчому законодавстві, проводили О. Г. Колб (“Установа виконання покарань як суб'єкт запобігання злочинам”, 2007 р.) [6], З. В. Журавська (“Віктимологічні засади боротьби зі злочинністю у місцях позбавлення во-

лі”, 2010 р.) [7]. Однак питанням запобігання проникненню заборонених предметів до УВП зазначені дослідники не приділили детальної уваги в силу загальності предмета своїх досліджень.

Як справедливо підкреслено окремими науковцями, “дослідження вчинення злочинів засудженими в місцях позбавлення волі в період відбування покарання взагалі і особливо насильницьких злочинів проти життя й здоров’я особи, та явищ, що сприяють злочинності в місцях позбавлення волі, природи конфліктності в колективах засуджених набуває нового змісту з точки зору подальшого реформування кримінально-виконавчої системи взагалі і системи органів виконання покарання у вигляді позбавлення волі зокрема, а також з точки зору попередження злочинності в місцях позбавлення волі, протидії професіоналізації і консолідації злочинців, подальшого розповсюдження кримінальної субкультури в суспільстві тощо” [8, с. 18]. Слід погодитися з Ю. М. Ткачевським, який зазначає, що будь-який злочин, вчинений у місцях позбавлення волі, порушує їх нормальну роботу [9, с. 6]. Внаслідок вчинення злочину, як правило, УВП переводиться на особливий режим роботи, відбувається зміна функціонально-організаційної системи з тим, щоб найбільш оптимально здійснити розстановку сил і засобів, що перешкоджають подальшому розвитку криміногенної ситуації.

Водночас при всій значущості перелічених та інших наукових праць на сьогодні усе ж таки відсутні комплексні кримінологічні дослідження питань запобігання проникненню заборонених предметів до УВП, що свідчить про актуальність пропонованої нами теми та зумовлює необхідність проведення відповідного комплексного наукового пошуку.

Виклад основного матеріалу. Як свідчать статистичні дані ДПіС України, протягом 2002 р. в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах засудженими та особами, взятими під варту, вчинено 407 злочинів, 2003 р. – 377, 2004 р. – 324, 2005 р. – 385, 2006 р. – 408, 2007 р. – 489, 2008 р. – 536, 2009 р. – 446, 2010 р. – 424, 2011 р. – 465, у 2012 р. вчинено 576 злочинів, що на 23,9 % більше показника попереднього року [2]. Причому при вчиненні більшості злочинів проти життя та здоров’я особи як знаряддя засуджені використовували саморобні колючо-ріжучі предмети, у деяких випадках – інструменти і предмети, видані для роботи. В результаті проведеного дослідження встановлено, що у процесі роботи, спрямованої на запобігання проникненню заборонених предметів, яка проводиться співробітниками оперативних підрозділів УВП, не вдається вилучити з обігу в середньому близько третини заборонених предметів, які потрапляють до установ.

Проникнення заборонених предметів до УВП справляє негативний вплив на оперативну обстановку, а рівень організації боротьби з ними не адекватний поставленим вимогам.

Аналізуючи відомі випадки проникнення заборонених предметів до УВП, можна виділити декілька категорій осіб, які причетні до цього процесу. До них належать:

– близькі родичі засуджених, яким кримінально-виконавчим законо-

давством надано право на тривалі побачення. Часто родичі, які прибувають на тривалі побачення, намагаються пронести заборонені предмети, приховуючи їх різними способами. Потрібно зазначити, що під час короткострокового побачення, право на яке мають як родичі, так і інші особи, виключена можливість безпосереднього контакту між відвідувачем і засудженим;

– родичі засуджених та інші особи, які намагаються передати заборонені предмети та речовини, маскуючи їх у передачах, посылках, бандеролях. Із цією метою використовуються різноманітні способи приховування – від примітивних до таких, що потребують ретельної підготовки, а саме: виготовлення фабричної упаковки та маркування, застосування особливих хитрощів маскування і т. ін.

– персонал УВП. Засуджені намагаються різними способами втягнути в недозволені зв'язки працівників УВП. Разом із тим непоодинокими є випадки, коли працівники добровільно, як правило, з корисливих мотивів, доставляють заборонені предмети засудженим;

– зловмисники, які перекидають заборонені предмети через огорожі УВП. До цих осіб можуть належати знайомі, друзі, родичі засуджених. Також такі дії можуть виконуватися певними особами за винагороду на замовлення кримінального елемента. Часто серед осіб, які здійснюють перекидання, трапляються колишні засуджені;

– особи, які використовують транспортні засоби для доставки заборонених предметів засудженим. У таких випадках у злочинні схеми доставки заборонених предметів та речовин втягнуто водія, який завозить сировину (дерево, метал тощо) на виробництво. У завчасно підготовлених схованках, що робляться у вантажі та агрегатах транспортних засобів, зловмисники намагаються великими партіями доставити: наркотичні засоби, алкогольні напої, засоби мобільного зв'язку. Такі схеми можуть координуватися як засудженими, так і іншими особами на волі.

– інші особи, що мають доступ на територію УВП. Інколи доставку заборонених предметів можуть здійснювати замовники виробничої продукції УВП, представники релігійних громад, соціальні працівники та інші особи, які відвідують установу.

Виходячи з викладеного, ми можемо виділити основні канали проникнення заборонених предметів до УВП, під якими слід розуміти різноманітні методи, способи та хитрощі, що застосовуються для доставки в УВП заборонених до зберігання засудженими предметів. Отже, до них належать:

- доставка родичами засуджених у кімнати тривалих побачень;
- приховування в посылках, передачах, бандеролях, листах;
- доставка персоналом УВП;
- перевезення у транспортних засобах;
- перекидання через огорожі УВП;
- маскування у транспортних засобах, які заїжджають на територію УВП;
- доставка особами, які з певною метою відвідують УВП;
- приховування у схованках на об'єктах спільної роботи засуджених з

цивільними особами.

За даними аналітичних матеріалів ДПтС України, внаслідок активізації роботи з перекриття каналів надходження заборонених предметів при спробі доставки у зони, що охороняються, за 10 місяців 2012 р. вилучено понад 164 тис. гривень, 1251 долар США, 2197 літрів спиртних напоїв, понад 10 кг наркотичних речовин та 5546 мобільних телефонів [3].

При здійсненні розглянутих правопорушень винні особи ретельно маскують заборонені предмети, вдаючись до різних хитрощів. При перенесенні через КПП і в кімнати побачень правопорушники маскують ці предмети в одязі, головних уборах, особистих речах з обладнаними схованками, у волоссі, природних порожнинах тіла. При перевезенні заборонених предметів транспортними засобами водії й інші особи використовують схованки, обладнані в сидіннях, рамах, дверцятах кабін, бензобаках а також у вантажах, що транспортуються. У передачах і поштових відправленнях заборонені предмети, що можуть стати знаряддям нападу, маскуються у продуктах харчування, речах, дозволених для використання засудженими, чи в їх упаковці. Для перекидання заборонених предметів на територію УВП правопорушники використовують різні пристосування, у тому числі рогатки, пращі. На контрагентських об'єктах, що не мають цілодобової охорони, засуджені у змові з працівниками господарського органу чи іншими особами обладнують схованки. У них під час відсутності охорони правопорушники закладають заборонені предмети, які потім забирають засуджені під час роботи і можуть скористатися ними як знаряддям нападу на охорону даного об'єкта чи на інших засуджених. Для створення таких схованок використовують сировину, заготовки, інструменти.

Незаконно отримані заборонені предмети засуджені ховають у житлових і виробничих приміщеннях, місцях загального користування, у дисциплінарних ізоляторах, приміщеннях камерного типу з метою подальшого використання у якості знарядь нападу на співробітників колонії або ж на інших засуджених з різноманітною метою та мотивами:

- розпочати масові заворушення;
- з метою захоплення заручників;
- з метою заволодіння ключами, транспортними засобами для вчинення втечі;
- з мотивів помсти (щодо персоналу УВП або ж конкретних засуджених) тощо [4, с. 94–95].

Вивчення проблем, пов'язаних із запобіганням проникненню заборонених предметів до УВП, визначення закономірностей вчинення даного виду правопорушень співробітниками та іншими особами, виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню діянь кримінального характеру з їх боку, розроблення і здійснення ефективних заходів щодо запобігання цим явищам потребують проведення комплексних наукових досліджень.

Щодо діяльності УВП з означеного напрямку, явно недостатньо, на наш погляд, розроблені: соціально-правова та кримінологічна характеристика проникнення заборонених предметів; причини і умови проникнення заборонених предметів до УВП; характеристика особи, яка вчиняє проне-

сення заборонених предметів до УВП; правові та організаційні засади запобіжної діяльності режимних і оперативних підрозділів щодо виявлення та припинення каналів проникнення заборонених предметів до УВП.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, підкреслимо, що теоретичне і прикладне вирішення зазначених питань дозволить розширити знання, збагативши їх емпіричним матеріалом, і на цій основі підвищити якість роботи режимних і оперативних підрозділів щодо виявлення та припинення каналів проникнення заборонених предметів до УВП, що в кінцевому рахунку підвищить ефективність усього кримінально-виконавчого процесу.

Бібліографічні посилання

1. Загальна характеристика Державної пенітенціарної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075>.
2. Про стан злочинності в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах за 2012 рік та заходи щодо його поліпшення : лист ДПтС України № 10/1-953-Сд/2-13 від 18.02.2013. – 16 с.
3. Інформація про стан роботи щодо додержання персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України вимог антикорупційного законодавства за 10 місяців 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/655975>.
4. Пузырьов М. С. Попередження проникнення до засуджених в установах виконання покарань закритого типу заборонених предметів, що можуть стати знаряддям нападу / М. С. Пузырьов // Проблеми запобігання злочинності в органах і установах виконання покарань : матер. Міжнарод. науково-практ. конф. (Чернігів, 21 груд. 2006 р.). – Чернігів, 2007. – С. 94–97.
5. Обушевский И. Ф. Правовые и криминологические проблемы борьбы с незаконной передачей запрещенных предметов лицам, содержащимся в исправительно-трудовых колониях (по материалам Украинской ССР) : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Обушевский И. Ф. – К., 1991.
6. Колб О. Г. Установа виконання покарань як суб'єкт запобігання злочинам : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.08 / Колб О. Г. – К., 2007.
7. Журавська З. В. Віктимологічні засади боротьби зі злочинністю у місцях позбавлення волі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Журавська З. В. – К., 2010.
8. Лукашевич С. Ю. Криминологічна характеристика та попередження злочинності засуджених в місцях позбавлення волі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Лукашевич С. Ю. – Х., 2001.
9. Ткачевский Ю. М. Ответственность за преступления, совершаемые в местах заключения / Ткачевский Ю. М. – М., 1967.

Пузырев М. С., Якименко Л. Г. Обоснование актуальности исследования предупреждения проникновения запрещенных предметов в учреждения исполнения наказаний. Проанализированы состояние и тенденции криминогенных процессов, происходящих на современном этапе реформирования Государственной уголовно-исполнительной службы Украины. Обоснована актуальность исследования предотвращения проникновения запрещенных предметов в учреждения исполнения наказаний, обзорно рассмотрена криминологическая характеристика указанных криминогенных проявлений.

Ключевые слова: криминогенные процессы, Государственная уголовно-исполнительная служба Украины, учреждения исполнения наказаний, запрещенные предметы, научный поиск.

Puzyryov M. S. Yakymenko L. P. Justification of relevance of studies of prevention the infiltration of prohibited items in penal institutions. The paper analyzes the status and trends of criminal processes occurring at the present stage of the reform of the State

Penitentiary Service of Ukraine. The authors justified the urgency of study of preventing the entry of the prohibited items to the penitentiary, observationally highlighted the criminological characteristics of the criminogenic implications.

Research of crimes committed by convicts in prisons in the period of the sentence in general and particularly violent crimes against life and health of persons and events that contribute to crime in prison, the nature of conflict in groups of prisoners takes on new meaning in terms of the further reform of the criminal correctional system in general and the system of execution of the sentence of imprisonment in particular, but also in terms of crime prevention in prisons, counteracton professionalization and consolidation of criminals, the further spread of the criminal subculture in society, etc. However, in spite of the importance of these and other scientific papers today everything is still no comprehensive criminological research on the prevention of the entry of prohibited items to the penal institutions, indicating the relevance of the proposed topic and makes the need for an appropriate integrated scientific research.

Exploring issues related to the prevention of the entry of prohibited items to penal institutions, determining patterns of committing this type of crime by officers and other persons, identify the causes and conditions that contribute to the commission of acts of a criminal nature on their part to develop and implement effective measures to prevent these phenomena require conduct comprehensive research.

Theoretical and practical solution of such matters will expand knowledge, enrich their empirical data, and on this basis to increase the quality of custodial and operational units to identify and stop channel penetration of prohibited items to penal institutions that ultimately increase the efficiency of the entire penal process.

Keywords: *criminogenic processes, the State Crimanal-Executive Service of Ukraine, penitentiary institutions, prohibited items, scientific research.*

Надійшла до редакції 15.03.2013

Ю.Ю. Сізнцова

кандидат юридичних наук

(ДЗ «Запорізька медична академія
післядипломної освіти МОЗ України»)

УДК 614.251/.252

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗА ПРОФЕСІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Розглянуто питання відповідальності лікарів за професійні правопорушення. Здійснено аналіз чинного законодавства, праць відомих фахівців з даної проблеми. Обґрунтовано мету та значення вивчення норм кримінального права медичними працівниками.

Ключові слова: *відповідальність, злочин, правопорушення, право, медичний працівник, пацієнт.*

Постановка проблеми. В умовах розвитку держави і реформування основних галузей, свою роль і вплив на механізми поведінки, дотримання прав і свобод у галузі охорони здоров'я відіграє відповідальність лікаря перед пацієнтом. І саме знання лікарями норм медичного права дозволить уникнути більшості конфліктів, які виникають у відносинах лікар – пацієнт та лікар – держава.